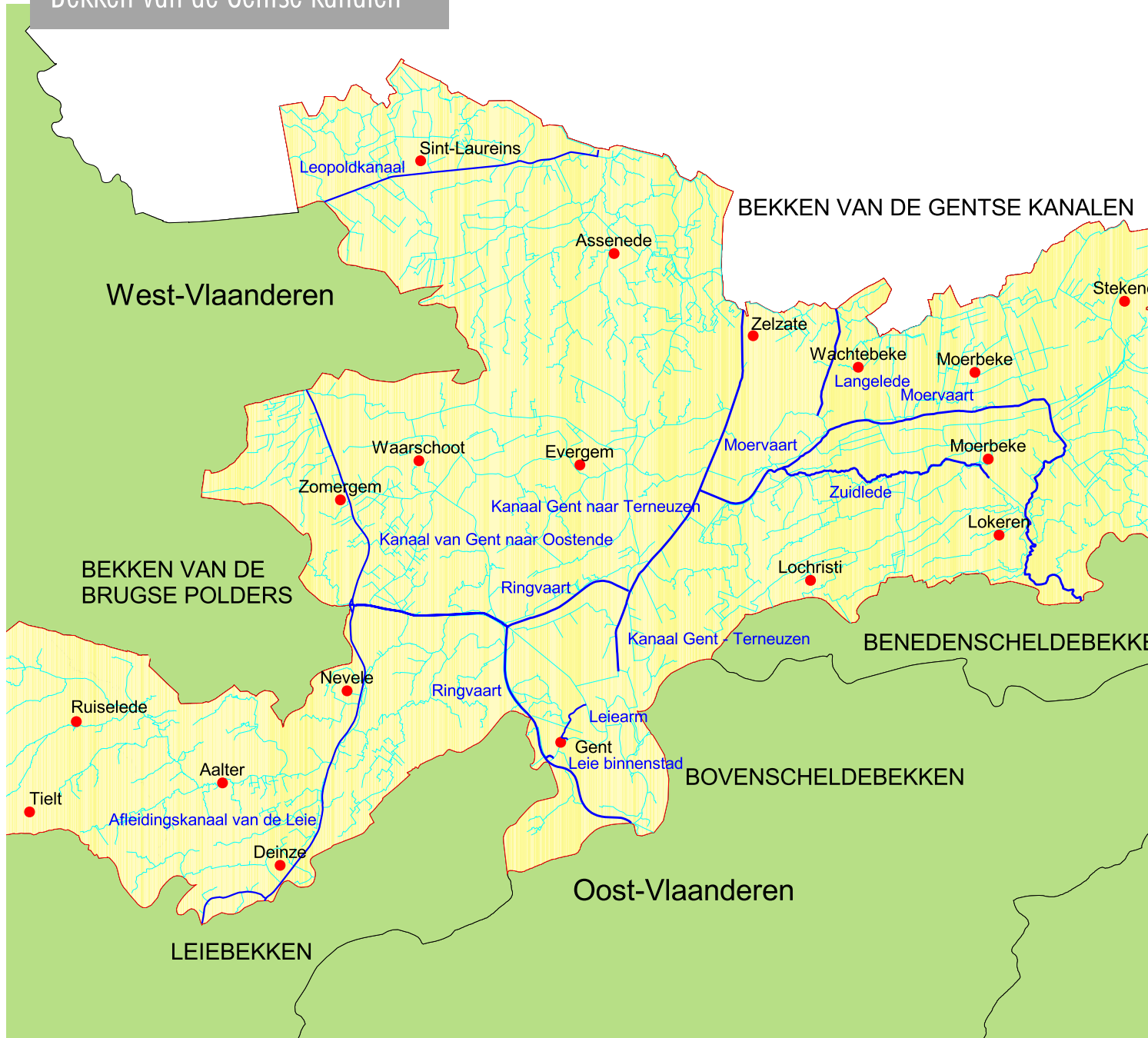
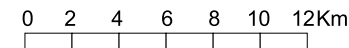

Bekken van de Gentse kanalen

Legende

- Waterlopen waarvan historische gegevens gekend zijn
- Bekken van de Gentse Kanalen
- Bekkengrenzen

Bron digitale gegevens:
OC Gis Vlaanderen en AMINAL-Water

4.3.3. Het bekken van de Gentse kanalen

Dit bekken is geen natuurlijk bekken maar verzamelt waterlopen van het Gentse kanalenennetwerk. Van de volgende waterlopen werden historische gegevens gevonden: Kanaal Gent-Terneuzen, Moervaart, Chartreuzevaartje, Zuidlede, Langelede, Schipdonkkanaal, Leopoldkanaal en kanaal Gent-Oostende. De drie laatste kanalen behoren tevens tot het bekken van de Brugse Polders en werden daar reeds besproken.

Het Visschersblad schreef over de Gentse rivieren: 'Omstreeks 1870 was het water der Gentse rivieren volkomen helder. Men zag de bodem en de visschen die zwommen, en waterplanten, die langs de boorden welig tierden...' (Visschersblad 18/4/16).

4.3.3.1. Het kanaal Gent-Terneuzen

Dit kanaal verbindt de Ringvaart rond Gent om in Nederland in de Westerschelde uit te monden. Vanaf Zelzate loopt het kanaal op Nederlands grondgebied. De historische gegevens voor dit kanaal zijn afkomstig van P&P (voornamelijk 1892), Anoniem (1894), de Selys-Longchamps (1887), Raverret en Wattel (1900), Wauters (1952) en Legrand en Rouleau (1949). Veruit de meeste gegevens komen uit P&P (zie bijlage III).

In 1892 schreef men dat dit kanaal het meest visrijke water is van de hele provincie Oost-Vlaanderen (P&P 1892d). Vooral het stuk ter hoogte van de Moervaart zou excellent viswater zijn geweest (P&P 1892g). Rond 1900 had het kanaal af te rekenen met een zware vervuiling door de suikerindustrie, maar zou zich hebben hersteld: 'quelle richesse!' (P&P 1912l).

In 1949 schreven Legrand en Rouleau (1949) dat dit kanaal sterke herhaaldelijke stromingen had ten gevolge van het sluisbeheer. De drukke scheepvaart maakte het hengelen zeer lastig.

Baars en brasem zouden over het ganse kanaal abundant voorkomen (P&P 1892g resp. 1913g). Dit kanaal zou geen enkele belangrijke paaiplaats hebben gehad. Men schreef dat de paai gebeurde in een oude arm ter hoogte van Terdonck en Langerbrugge (P&P 1902).

In het Visschersblad schreef men een artikel (de Schelde vroeger en thans), waarin men ook even het kanaal Gent-Terneuzen aanhaalt:

'...De gelukkige tijd van schoone en waardevolle vischvangst is voorbij. De bandeloze bevuiling onzer openbare wateren door de nijveraars, die straffeloos den Staat mogen bestelen, de oeverbewoners benadeelen, alle watersporten onmogelijk maken en daarenboven alle natuurschoon bederven, die bevuiling, zeggen we, zal weldra alle Belgische wateren hebben aangetast. Voor een drietal jaren (in 1930) was er nog visch in overvloed in de vaart van Terneuzen. Over een paar jaar kan daar zelfs geen microob meer in leven.' (Visschersblad 1932c).

Historische soortenlijst

19 soorten: alver, baars, barbeel, blankvoorn, bot, brasem, elft, fint, grote modderkruiper, houting, karper, kwabaal, paling, pos, rietvoorn, rivierdonderpad, riviergrondel, snoek en zeelt.

Deze soortenlijst bevat dus geen exoten. Het is eigenaardig dat slechts weinig brakwatersoorten in de lijst voorkomen. Er werden echter wel referenties gevonden voor bot en voor houting. Houting wordt zowel door de Selys-Longchamps (1887) en Raveret-Wattel (1900) opgegeven, een niet onbelangrijk gegeven daar er voor de houting zeer weinig referenties zijn voor het voorkomen van deze soort in België. De Selys-Longchamps schreef in 1842 dat deze soort volgens Cuvier in de Schelde voorkomt, maar dat Van Haesendonck deze vis niet heeft geobserveerd in Antwerpen. In 1867 echter schrijft de Selys-Longchamps dat de houting voorkomt op de Schelde tijdens de herfst. In 1896 maakte men melding van houting op de Sûre te Luxemburg, wat door de Selys-Longchamps onmogelijk werd geacht (P&P 1896d)(Toch moeten we hier vermelden dat op de Sûre ook haring (naast elrits) werd gevangen, wat toen beschreven werd als een miraculeuze vangst (P&P 1913f)). Bamps en Geraets (1897) schreven dat de houting accidenteel op de Maas voorkwam, waar hij zelfs ter hoogte van Luik werd geobserveerd. De houting komt volgens hen niet voor in Limburg. Volgens Raveret-Wattel (1900) zou de houting nogal abundant zijn geweest in België en Frankrijk. In België kwam hij voor in de monding van de Schelde, het kanaal Gent-Terneuzen en soms hoog op de Maas. Zij schreven verder dat nog niets bekend is over de paai- en leefgewoontes van deze vis, terwijl Van Aelbroeck en Rentiers (1913) stelde dat houting paait in de brakwaterzone. De houting zou volgens hem spiering en zalm vergezellen tijdens hun trek op de grote rivieren tijdens de herfst, wat reeds door Maes (1898) werd aangehaald. We moeten besluiten dat de houting inderdaad deel uitmaakte van de fauna van het kanaal, hoewel er geen referenties zijn teruggevonden voor spiering en zalm.

Elft en fint (les aloses) werden wel opgegeven voor dit kanaal, echter zonder te specificeren of het om beide soorten ging (P&P 1899b).

Het roofvisbestand bestond rond de eeuwwisseling uit baars, kwabaal (slechts één referentie), paling en snoek. Voor snoek zijn minstens vijf referenties terug te vinden in P&P, en wordt ook vermeld door Wauters (1952) en Legrand en Rouleau (1949), waaruit we mogen besluiten dat deze soort abundant was. Om dezelfde redenen kunnen we hetzelfde zeggen voor baars en paling.

Blankvoorn, brasem, karper, riviergrondel en zeelt worden door meerdere auteurs aangehaald zodat deze soorten stabiele populaties moeten hebben gehad. De aanwezigheid van rietvoorn en pos worden slechts door de publicatie van Wauters (1952) gestaafd. De referenties voor de grote modderkruiper komen uit Anoniem (1894) en uit P&P (1932a). In dit laatste artikel van de hand van Lestage staat dat de grote modderkruipers afkomstig uit waters in communicatie met de Schelde, de Leie en het kanaal Gent-Terneuzen lekker zijn. Hiermee citeert Lestage het anoniem werk uit 1894. Het artikel werd geschreven naar aanleiding van een toevloed aan exemplaren die werden opgezonden naar het Aquarium aan de Louisalaan, waar Lestage destijds directeur was. In dit artikel antwoordt hij de vissers dat het 'nochtans slechts om de grote modderkruiper gaat'. Dit wijst erop dat de vangst van deze soort eerder zeldzaam was, maar dat we hieruit niet mogen besluiten dat de soort zeldzaam was. Barbeel wordt slechts een maal opgegeven in een artikel over de visstand in Oost-Vlaanderen (uit hetzelfde artikel komen de referenties voor barbeel van het bekken van de Brugse Polders) (P&P 1899b).

Aangezien dit werd opgesteld door het toenmalige Waters en Bossen nemen we deze referentie ernstig. De alver zou in 1939 op het kanaal zijn aangetroffen (P&P 1929e).

Op basis van de voorhanden zijnde referenties kunnen we dus stellen dat dit kanaal voornamelijk gekenmerkt was door een cyprinicole fauna en een goed uitgebouwd roofvisbestand. Daarnaast kwamen paling, (accidenteel?) houting, elft, fint en bot voor als vertegenwoordigers van de trekvisen. De aanwezigheid van barbeel op het kanaal wijst op een toch regelmatige stroming (cf Legrand en Rouleau, 1949).

Er zijn jammer genoeg geen recente gegevens voorhanden, zodat vergelijking hier niet mogelijk is.

4.3.3.2. De Moervaart

De historische referenties voor dit kanaal zijn afkomstig van 1 artikel uit P&P (1899b), van Wauters (1952), Schreiner (1960) en Legrand en Rouleau (1949).

Historische soortenlijst

9 soorten: baars, blankvoorn, brasem, karper, paling, rietvoorn, riviergrondel, snoek en zeelt.

Alle soorten worden door meerdere auteurs aangegeven, behalve rietvoorn (alleen Wauters, 1952) en riviergrondel (Legrand en Rouleau, 1949). Over de abundantie van de soorten is niets bekend, tenzij voor snoek, die volgens Wauters 'rijk aan snoek' (1952) en Schreiner 'goede snoekstand' (1960) abundant was.

Gegevens over de visstand in 1996 (Van Thuyne *et al.*, 1996) geven de volgende soortenlijst: baars, blankvoorn, brasem, driedoornige stekelbaars, gibel, karper, kolblei, paling, rietvoorn en zeelt, een typische associatie voor de huidige kanalen. Vergelijking van deze soortenlijst met de historische soortenlijst geeft de volgende resultaten:

- 7 gemeenschappelijke soorten: baars, blankvoorn, brasem, karper, paling, rietvoorn en zeelt.
- 3 soorten zijn 'recent': driedoornige stekelbaars, gibel en kolblei.
- 1 soort, de snoek, blijkt te zijn verdwenen.

Om de redenen die reeds vroeger werden aangehaald (stekelbaarzen werden meestal niet vermeld, gibel werd waarschijnlijk onder karper aangegeven en kolblei als 'les Brêmes') mogen we stellen dat de afwezigheid van snoek de enige verandering is ten opzichte van de referentieperiode. De reden voor dit verdwijnen kan te wijten zijn aan overbevissing ten gevolge van de 'reclame' die werd gemaakt door Wauters en Schreiner, en wellicht ook door een achteruitgang van de waterkwaliteit (eutrofiëring).

De herintroductie van snoek zou het kanaal dus in zijn 'oorspronkelijke staat' herstellen.

4.3.3.3. Chartreuzevaartje

Dit vaartje is slechts 600 m lang en wordt alleen aangehaald omwille van de referentie voor elft en fint (P&P 1899b). Het is toch merkwaardig dat deze soorten, die alleen tijdens de paaiperiode in april-mei het binnenland optrokken, vermeld werden voor dit kleine waterloopje, daar waar we ze alleen zouden verwachten in grotere rivieren, waar ze slechts tot de brakwaterzone zouden doordringen. Voor de volledige soortenlijst verwijzen we naar de gegevensbank.

4.3.3.4. Langelede en Zuidlede

Deze twee waterlopen zijn zeer slecht gedocumenteerd. Volgens één artikel uit P&P (1899b) zou er enkel alver, baars en paling te vinden zijn (zie bijlage II).

